

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

NĚMECKÝ IDEALISMUS, ROMANTISMUS

- kriticky navazuje na Kantovy předpoklady a apriorní formy poznání; kritizuje zejména protiklad subjektu a věci o sobě
- nesmrtelná duše, svobodná vůle, příroda, bůh pro ně nejsou pouhé postuláty (předpoklady), ale projevy, stránky téhož živého procesu, dění, vývoje
- tento proces nelze vysvětlit jako mechanickou zákonitost, systém: odklon od osvícenského racionalismu, důraz na intuici (okamžitý neanalyzovatelný stav vědomí, kterým nahlížíme něco, hlavně metafyzický smysl, jako naprosto evidentní) a vůli (jako spontánní ustanovující čin)
- předchůdci a inspirace: Rousseau; básníci a spisovatelé – Goethe, Schiller, Hölderlin; filozofové Herder, Jacobi, Schleiermacher

Johann Gottfried Herder

(1744-1803); superintendent ve Výmaru; dílo „**Ideje k filozofii dějin lidstva**“

- nebyl kritik a systematik jako Kant, spíše měl talent intuitivně vymezit kulturní rysy různých národů ze studia jejich slovesnosti (studoval a překládal lidovou poezii Řeků, Římanů, orientálních i evropských národů)
- jeho práce měly význam pro národní hnutí 19. stol., např. jungmannovskou generaci českého národního obrození
- zdůraznil, že filozofie je úzce spjata s jazykem a zkoumáním jeho forem

Johann Gottlieb Fichte

(1762-1814) z chudé rodiny, šlechtický mecenáš na studiích, domácí učitel, univerzitní profesor v Jeně, 1. rektor berlínské univerzity, umírá na tyfus za války proti Napoleonovi

Dílo:

„**Pokus o kritiku všeho zjevení**“ spis, který byl připisován Kantovi, Fichtovi přinesl všeobecné uznání, na jehož základě zahájil akademickou kariéru

„**Řeči k německému národu**“ 1807, pozvedá národní sebevědomí Němců za napoleonských válek

„**Základ veškerého vědosloví**“ 1794, hlavní filozofické dílo

- speciální vědy zkoumají předměty, ale filozofie zkoumá samo vědění, proto je **vědo-slovím**, vědou o vědě, vědou o vědění

- jsou možné jen 2 druhy filozofie:
  - **dogmatismus** (např. materialismus, senzualismus): vychází z věcí, o věcech samých však nic nevíme
  - **idealismus**: vychází z představ, je vylíčením zkušenosti a potud je to **jedině možná filozofie**
- počátkem filozofie **myslící subjekt**, který je čistou činností, spontánně klade sám sebe a svůj protějšek (ne-já, svět), na němž se realizuje, uvědomuje
- cílem je klást sebe a svět uvědoměle, záměrně, což Fichte vede k zájmu o společenské problémy, k specifickým politickým názorům (stát má převzít rozdělování zisku a organizaci práce, má kontrolovat kulturu i výchovu) a k jeho podpoře militantního pruského státu (mezi jeho žáky patřil kníže Metternich - později rak. kancléř)

„Fichte vychází z prostého faktu: Mám-li vědomí, mám je vždycky dáno plně. Kdybych věděl o ne-vědomí, jednalo by se zase o mé „vědomí“ tohoto nevědomí. Existence vědomí spočívá v tom, že určuje sebe sama. Protože pojmově takové vědomí označujeme jako Já, musí formálně logicky platit: Já = Já. Já se klade jako nekonečné - snaží se být nekonečné, totiž výlučně samo-v-sobě jsoucí (aby se mohlo pojímat vždy jako celek Já). Jenomže každá snaha předpokládá určitou mez, neboť to, proti čemu se nestaví jiná snaha, není samo snahou. Proto je pro Já paradoxně (ale nutně!) jeho snaha o sebeklazení zároveň čímsi cizím, prvkem omezujícím, jímž si klade svůj protějšek: Ne-Já. Já i NeJá nejsou protiklad-né absolutně (formálně-logicky, neboť to by se navzájem zrušili), ale dialekticky, jako vzájemně se potřebující a ovlivňující momenty jediného pohybu. Já se může plně klást (a existovat) jen skrze NeJá - a naopak. Já se klade tím, že aktivně určuje NeJá. Já musí být absolutní, sebe-sama kladoucí, neomezené a tedy nekonečné, přitom však musí klást NeJá, tedy svou konečnost, a ohraničovat se. Fichte se domnívá, že tak dialekticky a elegantně zdůvodnil ze-sebe-vystupování vědoucího Já, které chybělo v Kantově pojetí. Triáda Já-NeJá-sebevědoucí Já se pak stala modelem Hegelovy dialektické metody.“

Ivan Blecha: Filozofie

Friedrich Wilhelm Joseph Schelling

(1775-1854); génius: od 15 let studia teologie v Tübingen (spolužák Hegel), jako 23letý mimořádný profeso v Jeně; dále Erlangen, Mnichov, Berlín

Dílo: „**Systém transcendentálního idealismu**“ 1800

1. období – filozofie identity

- Fichte: příroda je produktem já
- Schelling (podpořen studiem přír.věd): stejně tak je možné říci, že já je produkt přírody
- úkol filozofie je říci, jak je v přírodě možný duch
- odmítá věcné rozdělování na hmotné a duchovní, je to podle něj polarita dvou aspektů, které vytvářejí bytí (příroda pro něj není nakupením atomů, ale jednotným celkem ovládaným duchem)

2. období – náboženskomystická filozofie

- rozchází se s Hegelem a inspiruje se dílem Franze Xavera von Baadera

„Schelling podobně jako Fichte začíná u čistého Já, jež klade svá vlastní omezení, nové však je to, že jde o pohled z jednoho ze dvou stanovisek. Souběžně s objektivací Já a s jeho cestou ke konečné identitě probíhá totiž podobný proces ve vnější přírodě. Ta směřuje ke své identitě tím, že ze sebe vystupuje do sféry ducha. Její konečný stav jako zduchovnělé přírody je pak totožný s cílovým stavem ducha, který se zvnějšnil v přírodě, takže se tu onen dvoucestný vývoj setkává. Úkolem filozofie je sledovat cestu Já, úkolem přírodovědy pak cestu přírody: na konci musí být shoda přírody a ducha. Tak se objektivace Já stává součástí pohybu čehosi, co je přesahuje, co je mu vnější, a co přitom ono Já může přece jen nahlížet ze svého stanoviska jako princip svého vývoje.“

Ivan Blecha: Filozofie

Georg Wilhelm Friedrich Hegel

(1770-1831); nar. ve Stuttgartu, studia v Tübingen (s Schellingem), profesor v Jeně, ředitel gymnázia v Norimberku, univerzity v Heidelbergu a Berlíně

Díla: „Fenomenologie ducha“ 1807

„Věda o logice“ 1816

„Základy filozofie práva“ 1831

1. Dialektická metoda (návaznost na Fichta a Schellinga):

teze × **antiteze** (popření, protiklad teze)

↓

synteze (pozdvížení protikladů k vyšší jednotě)

2. Bytí jako dialektický proces seberozvíjení ducha:

Duch sám sebou - neproblematické neuvědomnělé bytí ducha

×

Duch se objevuje jako svůj protiklad - duch se dostává z neuvědomnělého bytí k ztotožnění se svým protikladem, popřením, projevem tohoto je **příroda**

↓

Návrat ducha k sobě samému na vyšší, uvědomnělé úrovni, a to:

subjektivní duch: individuální lidské vědomí (v člověku se duch poprvé uvědomuje)

×

objektivní duch – nadindividuální projevy ducha (rodina, společnost, stát)

↓

absolutní duch – definitivní návrat ducha k sobě (náboženství, umění filozofie)

3. Filozofie dějin jako dialektické střídání kultur, které směřuje k vyšším stádiím

Orient, Indie, Čína ..... dětství lidstva
× → Řecko ..... mládí lidstva
× → Řím ..... dospělost lidstva
× → germánská Evropa ..... zralost lidstva

4. Filozofie náboženství jako dialektickohistorický vývoj k (nej)dokonalejšímu náboženství

náboženství přírodní
×
náboženství duchovní individuality: řecké mýty, judaismus
↓
náboženství vtěleného boha: křesťanství (syntéza přírody a ducha)

Seznam zdrojů:

ANZENBACHER A. *Úvod do filosofie*. 2. přeprac. vyd. Praha : Portál, 2004. 377 s. ISBN 80-7178-804-X.

BLECHA I. *Filosofie*. 4. oprav. a rozšíř. vyd. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 2002. 279 s. ISBN 80-7182-147-0.

CORETH E., EHLEN P., SCHMIDT J. *Filosofie 19. století*. 1. vyd. Olomouc : Nakladatelství Olomouc s.r.o., 2003, 224 s. ISBN 80-7182-157-8.

Filosofický slovník. 2. vyd. Olomouc : Nakladatelství Olomouc, 1998. 463 s. ISBN 80-7182-064-4.

HÖFFDING H., KRÁL J. *Přehledné dějiny filosofie*. 2. vyd. Praha : Nakladatelství České grafické unie a. s., 1947, 346 s.

KUNZMANN P., BURKARD F. P., WIEDMANN F. *Encyklopedický atlas filosofie*. 1. vyd. Praha : Nakladatelství Lidových novin, 2001, 265 s. ISBN 80-7106-339-8

MĚŠŤÁNEK T. *Filozofie pro 4. ročník středních škol*. 2. vyd. Praha : Tripolia 2005. 126 s. ISBN 80-86448-32-0

STÖRIG H. J. *Malé dějiny filosofie*. 3. vyd. Praha : Zvon, 1993, 559 s. ISBN 80-7113-058-3.